KELEMEN IVETT

# Pluratívák morfoszemantikai vizsgálata az északi lappban[1]

The purpose of this study is the analysis of the morfosemantic aspects of the plurativa (~ plurale tantum) in the Northern Saami. There are 4 morfosemantic groups of Northern Saami plurativas: absolute plurativa, potential plurativa, optional plurativa and correlative plurativa. The term absolute plurativa refers to a plural form that does not have singular declension. Words like this constitute the class of pluralia tantum in the classic sense. E.g. *áibmǫglásat* 'sunglasses'; *beas'sážat* 'Easter'; *heajat* 'wedding'; *vuoigŋašat* 'brain'.

The group of partial plurativas contains lexemes that have both plural and singular declension paradigms, but the plural and singular forms are somewhat different in meaning. In the case of this type of words, no unambiguous information is available about grammatical number. That is, the word *jor'ri* means 'wheel', while *jor'rit* may mean 'wheels', 'a vehicle', or 'more vehicles'.

Potential plurativas are nouns that have both singular and plural forms, but the latter is a collective noun, the individual parts of which are not referred to, i.e. the parts are named with the singular/plural forms of the same words: *gáma* 'shoe' ~ *gápmagat* 'shoes', 'a pair of shoes', 'more pairs of shoes', 'a lot of shoes'.

Correlative plurativas are specific to the Sami language, having been created with the *-š* correlative suffix meaning 'group of people': *guoibmi* 'friend' > *gūimeš* 'fellows, comrades, companions' > *gūimmežat* 'fellows, comrades, companions'.

The existence of these groups shows that the prototype theory used in cognitive linguistics is applicable for the specification of plurativas as well, given that the notion of the PLURATIVA is also organized around prototypes. The prototype (i.e. the most typical member of the group) in our case is the group of absolute plurativas (words that are *in fact* only used in the plural), and the "less central" members (partial, optional and potential plurativas) gradually move away from this prototype. The prototype (i.e. the absolute plurativa) stands at one end-point of the scale thus created, while the other end-point is the class of words with a complete declension paradigm.

Keywords: plurativa, plurale tantum, morfosemantics, Northern Saami.

---

[1] A publikáció elkészítését a TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0024 számú projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

## 1. Pluratíva vs. plurale tantum

A plurale tantum (lat. *pluralis* 'többszörös', *tantum* 'csak') a világ számos nyelvében megtalálható. A nyelvészeti terminológiai szótárak a plurale tantumok (és ugyanígy a singulare tantumok) definícióját jobbára egy mondattal határozzák meg. Glück a német plurale tantumokra az alábbi definíciót adja: olyan szavak, melyek csak többes számban fordulnak elő. Ilyenek például a földrajzi tulajdonnevek (*die Alpen* 'Alpok', *die Antillen* 'Antillák'), az idő meghatározására vonatkozó szavak (*Ferien* 'ünnepek', *Weihnachten* 'karácsony'), betegségek nevei (*die Masern* 'kanyaró', *die Poken* 'himlő'), valamint a kollektívum jelölésére (*die Eltern* 'szülők', *die Geschwister* 'testvérek') szolgáló szavak (vö. Glück 1993: 472).

A vizsgált terminussal szemben már a legkorábbi monográfiákban is kritikák fogalmazódnak meg (vö. Braun 1930). A plurale tantum megnevezés túlságosan merev, csak kis számú halmazra igaz, jóllehet ehhez a jelenséghez sokkal több nyelvi adat sorolható. Mivel azonban a vizsgált szavak teljes számparadigmával is rendelkezhetnek (vö. lp. *jor'ri* 'kerék', a logikus többes *jor'rit* 'kerekek', pluratív jelentés 'kocsi'), így a 'tantum' által jelölt kizárólagosság helytelen. Ebből kiindulva szükségesnek láttam az adott jelenség megnevezésére egy új terminust bevezetni. Ez nem önkényes alapon történt, hanem a finn és lapp szakirodalomban már használt terminus (fi. pluratiivi, lp. pluratiiva) átvételével. A pluratíva terminus a speciális többes számot használó összes szó halmazának jelölésére alkalmas, azáltal, hogy elhagyjuk a 'csak többes', viszont megtartjuk a 'speciális többes' mozzanatot. A pluratíva és a plurale tantum tehát nem szinonim kifejezések, a plurale tantum a pluratíva egyik speciális formája.

A terminus mellett szükségesnek tartottam az ismert egymondatos definícó (l. pl. fentebb) revideálását is. A p l u r a t í v a értelmezésemben tehát olyan nyelvi jelenség, melyben az egyes vagy kollektív jelentés többes formában valósul vagy valósulhat meg (vö. Ingo 1978: 42).

Tágabb értelemben pluratívának tekintek tehát minden olyan szót, mely:

– nem rendelkezik egyes számú paradigmával;
– rendelkezik egyes számú paradigmával, de az egyes és a többes számú alak jelentése kisebb vagy nagyobb mértékben eltér egymástól;
– rendelkezik egyes számú paradigmával, és az egyes és a többes számú alakok jelentése között látszólag nincs különbség.

## 2. A pluratívák létrejöttének folyamatáról

A nyelvek/nyelvi rendszerek alapvetően megkülönböztetik a plurale tantumot a szimpla (logikus) pluralis használatától. Ez utóbbi két szempontból is különbözik a plurale tantumtól: a latin *tantum* ('csak') névelem rögzíti a kizárólagos töb-

bes használatot (grammatikailag tulajdonképpen ez az egyetlen különbség a két többes között, mivel a plurale tantum sem a formális képzésben, sem a szintaktikai használatban nem tér el a pluralistól).[2] Másodsorban jelentésbeli különbség is megfigyelhető, mivel a plurale tantum a legtöbbször olyan objektumot jelöl, ami a nyelvérzék számára egységes, „singularisi" (Braun 1930: 1).

Az óegyházi szlávban végzett vizsgálatai alapján Braun a plurale tantumok keletkezésének kétféle módját tartja lehetségesnek: az első szerint a 'tantum' jelleg másodlagosan, egy eredetileg logikus többes számú alak „megmerevedésével" alakulhatott ki. Ez olyan esetekben feltételezhető, melyekben az egyes alak ma is használatos, vagy korábbi megléte etimologikusan könnyen rekonstruálható. Minden ilyen esetben azt kell feltételeznünk, hogy az eredetileg logikai többesnek megszokott jelentése mellett kialakult újabb értelme is (pl. ószl. *dъnije* 'napok' > 'élet, idő'). Az ilyen plurale tantumokat tekintette Braun á t m e n e t i t ö b b e s n e k (Braun 1930: 4–5).

A plurale tantumok kialakulásának másik lehetősége egy olyan folyamat, amelyből hiányzik az egyes számú állapot. Ez már kissé bizonytalanabbnak tekinthető, ugyanis Braun szerint a páros objektumokat vagy testrészeket jelölő duale tantumok (*plušta* 'tüdő') eredetileg plurale tantumokból fejlődhettek, vagyis itt – szemben az előző kialakulási móddal – a plurale tantummal mint primer jelenséggel kell számolni. Az óegyházi szlávban a plurale tantumok jelentésfejlődése a legtöbb esetben pars pro toto jelenség, vagyis az adott objektum a részei által kerül megnevezésre, pl. ószl. *kola* 'kocsi' < *kolo* 'kerék' (Braun 1930: 7).

A harmadik feltételezés az analógia, amely jelentős szerepet játszik a plurale tantumok kialakulásában (Braun 1930: 12).

A plurale tantumok történeti fejlődésében három fő folyamat figyelhető meg: a) a meglévő állomány fennmaradása, b) bizonyos szavak és formák eltűnése, c) a plurale tantumok állományának bővülése új szavak révén (Braun 1930: 30). Nézzük meg részletesebben ezeket a kategóriákat!

**a)** A meglévő állomány fennmaradása során semmi mást nem lehet megfigyelni, mint a „kiválasztás"-t, vagyis a már meglévő plurale tantumok közül egyesek nagyobb szerephez jutnak, míg mások inkább háttérbe szorulnak, ritkábban lesznek használatosak.

**b)** Az elvesztés kétféle módon mehet végbe: az egyik lehetőség szerint a szó megtartja ugyan korábbi jelentését, elveszíti azonban a többes formát és singularisként lesz használatos; a másik opció szerint a teljes szó elvész, amit egy újabb

[2] Braun megállapítása csak az indourópai plurale tantumokra lehet igaz, mivel a finnugor nyelvek plurale tantumai szintaktikai szerkezetben a pluralistól eltérően viselkednek (a lapp példákra vö. Kelemen 2011: 91–92).

szó pótol.[3] (Ez utóbbi azonban elméletileg bizonytalan, egyes szakemberek elfogadják, mások azonban elvetik ezt a lehetőséget) Az viszont tény, hogy a gyakorlatban mindig numerusváltás történik.

**c)** Az állomány bővítése is kétféleképpen mehet végbe, mivel az új szó (Braun terminológiájával: Neubildung) fogalma jelen esetben nem egészen egyértelmű. Különbséget kell ugyanis tenni az új szó keletkezése és az analógia között, ami csak a már meglévő formális képzéseknek és használatnak a mechanikus utánzása, szemben az új szóalkotással, melyet „szemantikai szükség" idéz elő, mivel az adott nyelv egy bizonyos dolog megnevezésére nem rendelkezik kész szóalakkal (Braun 1930: 30–31).

Új szavak organikus keletkezése a plurale tantumok esetén az ún. „átmeneti többes" (Übergangsplural) kategóriájával igazolható. Ezek olyan alakok, amelyek a normál (logikus) többes mellett is előfordulnak, ám ha összehasonlítjuk vele, akkor már új, egységes jelentést hordoznak. Ezek tehát még nem igazi plurale tantumok, de bizonyos körülmények között azzá tudnak fejlődni. Az átmeneti többes tehát – akárcsak a plurale tantum – a nyelvi kifejezéstár egy bizonyos kategóriája, pl. or. *карты* 'kártyák' ~ 'kártyajáték' (Braun 1930: 33, 34).

Saas (1965) ezt a kategóriát r é s z l e g e s p l u r a l e t a n t u m o k n a k nevezi (Partiële Pl. Tantum). Ezek valódi értelemben véve nem tisztán többes számúak: a kizárólag többes számban előforduló jelentés mellett (pl. lat. *rostra* 'szónoki emelvény') van egy jelentésében eltérő egyes számú alak, ehhez tartozó egyedi többes számmal (lat. *rostrum/rostra* 'hajóorr/ok') (Saas 1965: 3).

Mindezek mellett egy további kategória megkülönböztetésére is szükség van az olyan objektumok jelölésére, amelyek megnevezésére egyes szám is használható volna, de általában inkább többes számban áll, mivel többes formában vált megszokottá. Az átmeneti többes legfontosabb kritériuma, az egységes jelentés itt hiányzik, ezért szükséges elkülöníteni a fent említett csoporttól. Ezt Braun m e g s z o k á s b ó l a d ó d ó t ö b b e s n e k (Gewohnheitsplural) (Braun 1930: 37), Saas (1965) pedig p o t e n c i á l i s p l u r a l e t a n t u m n a k (Potentiële Pl. Tantum) nevezi. Ezekről akkor beszélhetünk, ha az adott főnévnek egyes és többes számú alakja is van, de a többes szám használata kapcsán kérdéses, hogy vajon egy „valódi", egyedi többes számú alakról van-e szó, vagy pedig olyan ún. egységpluraliáról (Einheitsplural),[4] mely általában csak nagyon csekély, de annál érdekesebb jelentéskülönbséggel rendelkezik az egyes számú alakhoz képest.

---

[3] Saas szerint az is megesett, hogy plurale tantumok teljes értékű egyes számú alakkal egészültek ki, és így egyedi, logikus többes számú alakokká fejlődtek (Saas 1965: 3).

[4] Több, elkülöníthető egyedből felépülő egység. Fajtái: a) az egységet alkotó egyedek hasonlóak: *Masern* 'gabona', *Wogen* 'mérleg'; b) az egységet alkotó egyedek különbözőek: *Eingeweide* 'zsigerek', *Gezeiten* 'árapály'; c) az egyes részek már nem transzparensek: *Ostern* 'húsvét', *Pfingsten* 'pünkösd' (Behagel 1923: 459–461).

Ilyenkor nincs is valódi szám-megkülönböztetés (holl. *hij pochte op zijn rijkdom* (sg) / *rijkdomen* (pl) 'dicsekedett a gazdagságával'). Az egyes és a többes számú alak ebben az esetben gyakran egymás helyett is használatos. Ilyenkor az egységpluralia ellenpárjaként (kollektív) singularis alak jelenik meg ott, ahol többes számot várnánk (holl. *de Brit/ten heerste/n op alle zeeën* 'britek uralkodtak/a brit uralkodott a tengereken').

Ez a fokozatos átmenet a megszokásból adódó többes és az átmeneti többes között a dolgok természetéből következik. A megszokásból adódó többes jelenti az első lépcsőfokot az átmeneti többes felé, ez az első láncszem a közbeeső formák láncolatában, amely a logikus többestől az igazi plurale tantumok felé vezet (Braun 1930: 39). Mindezek alapján a fejlődést (pluralisatio) egy lineáris vonal mentén lehet elképzelni, melynek kiindulópontja az ún. logikus többes, végpontja pedig a plurale tantum.

Ezt az alábbi ábrával illusztrálom (*S = Saas*, *B = Braun):*

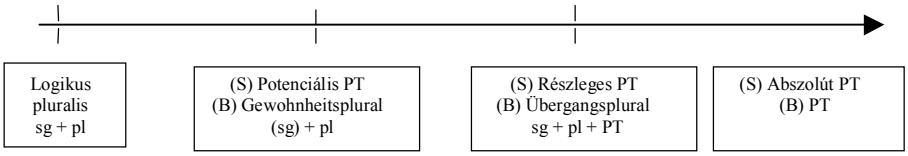


Rune Ingo a plurale tantumok keletkezésének bemutatására a fent említettekhez hasonló, de jóval egyszerűbb fejlődési vonalat vázol fel. Véleménye szerint a szemantikai egyesből a többes felé történő elmozdulás kétféleképpen történhet meg. Az első lehetőség az eredeti egyes szám növelése egytől felfelé, például fi. *poika* 'fiú' ~ *pojat* 'fiúk'. A másik lehetőség az alap egyes szám részeire bontása: fi. *jauho* 'liszt' ~ *jauhot* liszt'. Ha az első esetben a mennyiség és a szám növekedéséről van szó, akkor a felosztással a szám és nem a mennyiség növekedett (Ingo 1978: 10). Ha a denotátum ideiglenes kollektívum, például a lányok véletlenszerűen szerveződött csoportja, akkor az értelmi szinten többes képzet jelenik meg, vagyis az ember figyelme az egyesre irányul. A felszínen a többes képzet numerikus többesként jelenik meg (fi. *tytöt* 'lányok') (Ingo 1978: 37). Triinu Palo szerint a folyamat így írható le: ideiglenes kollektívum > többes képzet (a figyelem az egyesekre irányul) > numerikus többes (1999: 14, Ingo alapján).

Ha a denotátum funkcionális kollektívum,[5] például emberek, élőlények események csoportja, tömege, sora, amelyek funkciója a részekből felépülő egység jelölése, akkor az az értelmi szinten kétféleképpen valósulhat meg: a funkcionális kollektívum tagjai elkülöníthetetlen egységgé válnak, ami a felszínen kol-

[5] „…ryhmä, joukko tai sarja olioita, ilmiöitä, tapahtumia jne. jotka funktionsa, alkuperänsä tms. yhteenkuuluvuuden perusteella muodostavat luonnollisemman tai yhtä luonnollisen lähtökohdan käsiteyksikölle kuin yksittäinen olio, ilmiö tai tapahtuma…" (Ingo 1978: 39).

lektívumként (például *kahviastiasto* 'kávéskészlet') vagy elkülönült egységekként realizálódik, amelyek a kifejezés szintjén plurale tantumként valósulnak meg, például *kahvikalut* 'kávéskészlet' (Ingo 1978: 39):

FUNKCIONÁLIS KOLLEKTÍVUM

| | |
|---|---|
| ↓ | ↓ |
| elkülöníthetetlen egység | elkülönült egység |
| kollektív | pluratív |
| ↓ | ↓ |
| kollektívum | plurale tantum |

*Részekből felépülő egységek realizációja az értelmi szinten*
(Palo 1999: 15)

### 3. Pluratívák morfoszemantikai vizsgálata

A pluratívák fajtái a morfoszemantikai szempontok alapján a következők lehetnek:[6]

**3.1. Abszolút pluratíva.**[7] Olyan többes alakok tartoznak ebbe a csoportba, amelyeknek nincs meg az egyes számú paradigmájuk. Ezek alkotják a klasszikus értelemben vett plurale tantumok csoportját.

A finnben ez a típus Ingo szóhasználatával az ún. *obligatorinen monikko*, azaz kötelező többes szám (vagyis a régi klasszikus megnevezés szerint maga a plurale tantum). Ebbe a csoportba tartozik például a finn *häät* 'esküvő' szó, mely mindig többes számban használatos. Az ide sorolható szavakra jellemző, hogy nem adnak információt a numerusról, sem abban az esetben, ha többes számú alakban egyes a jelentés (hiszen csak egyes számú fogalmat mutat), sem akkor, ha többes a jelentés (hiszen a többes szám jelét már az első esetben „felhasznál-

[6] Példadanyagomat a lappon kívül a finnugor nyelvek sorából a finnből, észtből és mordvinból hozom. A plurale tantum a többi finnugor nyelvben nagyon ritkán fordul elő (pl. a votjákban és a cseremiszben egyáltalán nincs), emiatt ezt a jelenséget rokon nyelveinkben kevésbé kutatják. A magyar plurale tantum kutatásokhoz l. H. Varga Márta: 2012a, 2012b.

[7] A kategóriák megnevezéseit Wilhelm Saas *Pluralia tantum* című munkájából vettem át, azonban azokat sok esetben eltérő funkcióban, a lapp nyelv pluratíváihoz igazítva használom.

ta"). Általában ezeknek a szavaknak az értelmezésében a kontextus segíthet: *Matin ja Maijan häät pidettiin kotona* 'Matti és Maija esküvőjét otthon tartották'. Ezzel szemben: *kaikkien sisarusten häät pidettiin kotona* 'minden testvér esküvőjét (= esküvőit) otthon tartották' (Ingo 1978: 43).

Ebbe a csoportba tartozik a *valjaat* 'lószerszám' szó is, amely szintén kötelező többes. Egyes számban csupán a lószerszám konkrét részeinek megnevezése történik: *mahavyö* 'hám', *luokki* 'hámiga'. Viszont a *valjaat* szó esetében a többes jelentés és a numerus közötti kapcsolat kissé más, mint a *häät* szó esetén, a lószerszámhoz ugyanis alapvetően több elem kapcsolódik: kantár, hám, zabla stb. Tehát az *useat luokit* 'több hámiga' és az *useat valjaat* 'több lószerszám' értelemszerűen nem ugyanazt a jelentést hordozza. Hasonló a helyzet a *kahvikalut* 'kávéskészlet' esetében is (ekkor a készlethez ugyanis tartozik egy csésze és egy alátét – vagy akár ezekből több is) (Ingo 1978: 44).

Érdekes jelenség, hogy noha a *häät* és a *valjaat* önálló szóként mindig többes számban használatos, addig összetett szavak előtagjaként egyes számban állnak: *hääpuku* 'esküvői ruha', *hääyö* 'nászéjszaka', *valjasrasva* 'lószerszámzsír'.

További finn példák Ingo alapján: *aivot* 'agy', *bailut* 'táncesemény', *housut* 'nadrág', *kapiot* 'kelengye', *kasvot* 'arc', *kemut* 'vendégség', *kihlat* 'jegyajándék', *markkinat* 'piac', *nivukset* 'ágyék', *nojapuut* 'korlát (sportban)', *pihtimet* 'fogó', *sakset* 'olló', *silat* 'szügyhám', *sisälmykset* 'belek, zsigerek', *syömingit* 'lakoma', *tamineet* 'öltözék', *turkikset* 'szőrme, prém', *vyöteiset* 'derék'.

Az észtben ebbe a csoportba sorolhatók (Palo alapján) az *andmed* 'tudás', *annaalid* 'évkönyv'; *bikiinid* 'bikini', *elejad* 'pelyva', *heitmed* 'maradék, hulladék', *juuksed* 'haj', *kihlad* 'eljegyzés', *memuaarid* 'emlékirat', *omaksed* 'hozzátartozók', *prillid* 'szemüveg', *püksid* 'nadrág', *rangid* 'hámiga', *saksid* 'olló', *tangud* 'dara', *veimed* 'kelengye' szavak.

Az észtben olyan speciális plurale tantumokkal is találkozhatunk, melyeknek a nominativusi alakjuk általában hiányzik, de egyéb singularisi esetekben (különösen helyhatározókban) jelen vannak: *rõuged* [Pl] 'himlő' ~ *rõugetes* [InessSg] 'himlőben', *leetrid* [Pl] 'skarlát' ~ *leetritesse* [IllSg] 'skarlátba' (Palo 1999: 17).

A „valódi" plurale tantum kategóriája a mordvinban is megfigyelhető, pl. *kalgomat* 'herezacskó', *ponkst* 'nadrág'. Ide főként orosz eredetű szavak sorolhatók, olyanok, amelyek már az átadó nyelvben is többes számban álltak. A mordvin az orosz pluralisjelet a saját *-t* szuffixumával helyettesítve már eleve többes számban vette át e szavakat: *botat* 'sárcipő' < or. *боты*, *drogat* 'parasztszekér' < or. *дроги*, *duχt* 'illatszer' < or. *духи*, *gonkat* 'verseny' < or. *гонка*, *kalošat* 'kalucsni, sárcipő' < or. *калоша*, *kal'sont* 'fehérnemű' < or. *кальсоны*, *kandalat* 'bilincsvas' < or. *кандалы*, *kańikulat* 'szünidő' < or. *каникулы*, *kl'eščat* 'harapófogó' < or. *клещи*, *końkat* 'korcsolya' < or. *коньки*, *nośilkat* 'hordágy' < or. *носилки*, *ščipcat* 'harapófogó' < or. *щипцы*, *t'iskat* 'satu' < or. *тиски*, *truśikt'* 'alsónadrág' < or. *трусики*, *usat* 'bajusz' < or. *усы*, *vibort* 'választások' < or. *выбо-*

*ры*. – Összetételekben az előtag – a finnhez hasonlóan – elveszíti plurativitását: *śeľmukšt* 'szemüveg', de *śeľmukškudo* 'szemüvegtok' (vö. Maticsák 2004: 273–274).

Az északi lappban csak többes számban használatosak például az alábbi szavak:[8] *alfasuotnjarat* 'Alphastrahlen | alfa-sugárzás'; *Amerihká Ovttastahtton stáhtat* 'die USA | Amerikai Egyesült Államok'; *atnubiktasat* 'Alltagskleidung | hétköznapi ruha'; *áhpit* 'Stärke, Kraft | erő'; *áibmǫglásat* ~ *-klásat* ~ *-lásat* ~ *-láset* 'Sonnenbrille | napszemüveg'; *beas'sážat* 'Ostern | húsvét'; *cin'nębaksamat* ~ *-bąksamat* 'Schamlippen | szeméremajkak'; *čalbmęláset* ~ *-lásat* 'Brille | szemüveg'; *Dálmmát* 'Kjelmøy (helynév)'; *fálttehat* 'haalarit | kezeslábas'; *Gállábártnit* 'der Gürtel des Orion | az Orion Öve'; *heajat* 'Hochzeit | esküvő'; *ihtamat* ~ *ihttomat* 'Ekzem | ekcéma'; *juovllat* 'Weihnachten | karácsony'; *kárvvat* 'Pfeifentabak | pipadohány'; *lágastangolut* 'Prozesskosten | perköltség'; *maŋibut* 'jälkeiset | méhlepény'; *njálbmęruovddit* 'Gebiss | zabla'; *olympialaččat* 'die Olympischen Spielen | olimpiai játékok'; *rievddahat* 'roskat | szemét, uszadék'; *skár'rit* 'Schere | olló'; *táŋggat* 'Zange | fogó'; *urgot* 'urut | orgona'; *vuoigŋašat* 'Gehirn | agy'.

Ezeknek a szavaknak az egyes számú alakja csak bizonyos összetett szavak előtagjaként jelenhet meg (hasonlóan a finnhez, mordvinhoz), pl. *beas'sáš|njoammil* 'Osterhase | húsvéti nyúl'; *headja|mátki* 'Hochzeitsreise | nászút'; *juovla|beahci* 'Weihnachtsbaum | karácsonyfa'; *vuoiŋŋaš|cuozza* 'agyhártya' | Gehirnhaut.

**3.2. Részleges pluratíva.** Ebben a csoportban olyan lexémák találhatók, amelyeknek van egyes és többes számú alakjuk is, de azok jelentése kisebb vagy nagyobb mértékben különbözik egymástól. Az ilyen típusú szavak esetén nem kaphatunk egyértelmű információt a numerusról, vagyis a *jor'ri* szó jelentése 'kerék', míg a *jor'rit* 'több kerék', 'egy jármű', 'több jármű' jelentésekkel rendelkezhet.

A finnben a részleges pluratíva csoportjába sorolhatók a *helmet* 'gyöngysor' (< *helmi* 'gyöngy')-féle szavak: 'gyöngyök', 'egy gyöngysor', 'több gyöngysor' (Ingo 1978: 47). További példák Ingótól: *Bermuda* 'Bermuda-szigetek' ~ *bermudat* 'bermuda nadrág'; *hius* 'hajszál' ~ *hiukset* 'haj'; *ikkunalauta* 'ablakpárkány' ~ *ikkunalaudat* 'ablakkeret'; *illallinen* 'vacsora' ~ *illalliset* 'ünnepi vacsora'; *kilpailu* 'verseny(szám)' ~ *kilpailut* 'verseny, sportrendezvény'; *lasi* 'üveg ~

[8] A lapp szavak jelentését mindig két nyelven adom meg. A forrásnyelvek (német vagy finn) után | jellel elválasztva adom meg a szó magyar jelentését. A német jelentés elsődleges használatát az indokolja, hogy a legújabb és jelenleg legteljesebb szótár a lapp–német (Sammallahti – Nickel 2006). A finn jelentést (Sammallahti 1989 alapján) abban az esetben adom meg, ha a szó nem szerepel a legújabb szótárban.

*lasit* 'szemüveg'; *nahkanen* 'kis bőrdarab' ~ *nahkaset* 'bundatakaró'; *rauta* 'vas' ~ *raudat* 'bilincs'; *rinnus* 'ruhadarab mellrésze' ~ *rinnukset* 'mell'; *tanssi* 'tánc' ~ *tanssit* 'táncos rendezvény', *viikko* 'hét' ~ *viikot* 'több hetes (zenei) fesztivál'.

Az észtben ilyen szópárok: *alge* 'elem' ~ *alged* 'alapelemek, alapismeretek'; *harjas* 'szőr, haj' ~ *harjased* 'sörte'; *huvi* 'érdeklődés' ~ *huvid* 'előnyök'; *isa* 'apa' ~ *isad* 'ősök'; *kolmik* 'trió' ~ *kolmikud* 'hármas ikrek'; *lõõr* 'kémény' ~ *lõõrid* 'tüdő'; *närv* 'ideg' ~ *närvid* 'idegrendszer'; *raud* 'vas' ~ *raudad* 'bilincs' (Palo 1999).

A mordvinban is sok ilyen lexéma található, pl. *čovaľa* 'apró, kicsi' ~ *čovaľat* 'üveggyöngy'; *kaľava* 'rövid, kurta' ~ *kaľavat* 'rövidnadrág'; *lopavťńema* 'mosás' ~ *lopavťńemat* 'mosnivaló, szennyes'; *muśkema* 'mosás' ~ *muśkemat* 'mosnivaló, szennyes'; *nuŕamo* 'ringás' ~ *nuŕamot* 'hinta'; *taz* 'rühatka' ~ *tazt* 'rüh'; *uťakstńema* 'ringatás' ~ *uťakstńemat* 'hinta'; *uvťamo* 'lehúzás, lenyomás' ~ *uvťamot* 'kútgém'; *veľamo* 'forgás' ~ *veľamot* 'motolla, cséve'; *veŕgeďema* '(meg)gyújtás' ~ *veŕgeďemat* 'kiütés, pattanás'. A singularisi alak sokszor deverbális *-mo*, *-ma* nomenképzőt tartalmaz (Maticsák 2004: 273–274).

Az északi lappban is igen szép számmal találhatunk példát az egyes ~ többes forma közti jelentéskülönbségre: *aviisa* 'Zeitung | újság' ~ *aviissat* 'Presse | sajtó'; *bahta* 'Hintern, Gesäss, Popo; Boden | hátsó, fenék' ~ *bađat* 'die Federn eines Tellereisens für Füchse | rókacsapda vaslemezei'; *čuoigan* 'Skifahren, Skilaufen, Skilauf | síelés' ~ *čuoigamat* 'Skirennen | síverseny'; *deadja* ~ *teadja* 'Tee (als Getränk) | tea (mint ital)' ~ *deajat* ~ *teajat* 'Tee, Teeblätter | tea (levelek)'; *gahčahat* 'Fall, Absatz | esés, leesés' ~ *gahčahagat* 'Schuppenfleche | pikkelysömör'; *journalista* 'Journalist(in) | újságíró' ~ *journalisttat* 'Redaktion | szerkesztőség'; *leaŋga* 'länki | hámiga' ~ *leaŋggat* 'Zuggeschirr | hámszerszám'; *márkan*, *márkka* 'Dorf, Kirchdorf, Flecken | falu' ~ *márkanat* 'Markt | piac'; *non'ná* 'Nonne | apáca' ~ *nonnát* Orden | 'apácarend'; *ođas* 'Neuheit | újdonság' ~ *ođđasat* 'Nachrichten | hírek'; *rihkusláhka* 'Strafgesetz | büntetőjog' ~ *rihkuslágat* 'Strafgesetzbuch | büntető törvénykönyv'; *skear'ru* 'Scheibe | korong, tárcsa' ~ *skearrut* 'Karre | kordé, taliga'; *váibbas* 'väsynyt | fáradt' ~ *váibasat* 'Müdigkeit | fáradtság'; *vuoigŋa* 'Geist, Haltung | lélek' ~ *vuoiŋŋat* 'Atem, Atmung | lélegzés'.

**3.3. Fakultatív pluratíva.** Az ebbe a csoportba tartozó szavak teljes paradigmával rendelkeznek, a jelentések között semmiféle különbség nincsen: a beszélő maga dönti el, hogy melyik formát kívánja használni:

A finnben a fakultatiivinen pluratiivi csoportjába tartozó szó például a *haalari*, amelynek egyes számban is és többes számban (*haalarit*) is 'kezeslábas' a jelentése (de a szó többes alakjának természetesen van 'kezeslábasok' jelentése is). További példák: *festivaali* ~ *festivaalit* 'fesztivál'; *iltama* ~ *iltamat* 'esti mulatság'; *niska* ~ *niskat* 'nyak'; *pinsetti* ~ *pinsetit* 'csipesz'; *sahra* ~ *sahrat*

'kétágú eke'; *stereo* ~ *stereot* 'sztereó'; *uikkari* ~ *uikkarit* 'úszónadrág' (Ingo 1978).

Ilyen szópárokat az észtben is találhatunk: *luul* ~ *luulud* 'tévhit'; *matus* ~ *matused* 'temetés'; *pale* 'arc' ~ *palged* 'arc'; *pintsett* ~ *pintsetid* 'csipesz'; *pulm* ~ *pulmad* 'esküvő' (EKG 1995: 61–62; Palo 1999: 17–18).

A mordvin nyelv fakultatív többes számú alakjai például a *meľke* ~ *meľkt'* 'tüdő'; *ťeveľav* ~ *ťeveľavt* 'tüdő' (Maticsák 2004: 273).

Az északi lapp fakultatív pluratívák például: *alin* 'Hüfte, Lende | csípő, derék' ~ *alimat* 'Hüfte, Lende | csípő, derék'; *čuolahat* 'hogstfelt | fűrészpor' ~ *čuolahagat* 'hake | fűrészpor'; *gávas* 'Gähnen | ásítás' ~ *gávvasat* 'Gähnen | ásítás'; *láhkki* 'Kette | lánc'; *mōhtorsihkkel* ~ *-syhkkel* 'Motorrad | motorbicikli'~ *mōhtorsihkkelat* ~ *syhkkelat* 'Motorrad | motorbicikli'; *pinseahtta* 'pinsetit | csipesz' ~ *pinseahtat* 'Pinzette | csipesz'; *ruska* 'Abfall | hulladék' ~ *ruskkat* 'Abfall | hulladék'; *spiral* 'Hüfte | csípő, ágyék' ~ *spirralat* 'Hüfte | csípő, ágyék, medence'.

**3.4. Potenciális pluratíva.** Olyan szavak tartoznak ebbe a kategóriába, melyeknek van egyes és többes számú alakja, de ez utóbbi gyűjtőfogalom, amelynek az egyes részeit nem nevezi meg külön a nyelv, azaz a részekre ugyanannak a szónak egyes/többes számú alakját kell használni.

A finnben Vilkuna (2003: 97) ide sorolja a páros testrészneveket (*silmät* 'szem-plur.', *korvat* 'fül-plur.' stb.) és a ruhadarabokat (*kengät* 'cipő-plur.', *hihat* 'ingujj-plur.') is. Ezeket olyan szavaknak tekinti, amelyek többes alakban párt (két darabot) jelentenek, míg egyes alakban egy-egy darabot. További példák: *aisat* 'kétágú szekérrúd', *akuttimet* '(ablak) függöny'; *kahleet* 'lánc, bilincs'; *kupeet* 'lágyék'; *lauteet* 'izzasztópad'; *posket* 'arc'; *pukimet* 'ruha'; *saappaat* 'csizma'; *sukset* 'sílécek' (Ingo 1978, 1997).

Ide sorolható észt szavak: *(ava)pidustused* 'megnyitó'; *bronhid* 'hörgők'; *kingad* 'cipő'; *kliid* 'korpa'; *puusad* 'medence'; *tarbed* 'hozzávaló, kellék' (Palo 1999).

A lappban – akárcsak a finnben (vö. Vilkuna 2003: 97) – ide sorolhatjuk a páros testrészneveket (*čalmmit* 'szem-plur.', *bealjit* 'fül-plur.' stb.) és a ruhadarabokat is: *gápmagat* 'cipő-plur.'. Ezeket tehát olyan szavaknak tekinthetjük, amelyek többes alakban egy párt fejeznek ki, míg egyes alakban egy darabot. Az abszolút pluratíváktól abban térnek el, hogy a *buorit heajat* 'jó esküvő' nem ekvivalens a 'két jó esküvő' jelentéssel, viszont a *gáma* 'cipő' szó esetén a *buorit gápmagat* jelentése 'két jó cipő' (vö. Koski 1987: 32).

A vizsgált szónak létezik egyes *gáma* 'cipő' formája is, viszont a lapp a páros testrészek fedésére használatos ruhadarabokat és lábbeliket többes számban használja: *mon aigŏm gābmâgiid* [AccPl] 'cipőt akarok venni' (Lakó 1986:

160); *cokka daid gápmagiid* [AccPl] *juolgái* 'vedd fel a cipőt (a lábra)!' (Nickel 1990: 504).

Az abszolút pluratíva és a potenciális pluratíva közötti szemantikai különbség abban rejlik, hogy míg pl. az *ovttat* (< *okta* 'egy' plur. alakja) *vuoigŋašat* (két agyfélből felépülő) egyetlen agyat jelent, addig a *ovttat gápmagat* egy pár (azaz két darab) cipőt (vö. Hedlund – Larsson 2011: 255). A potenciális pluratíva esetén tehát azzal a problémával kell szembesülnünk, hogy a többes forma jelentése 'cipők (több)' lehet, gyűjtőnévi funkcióban pedig 'egy pár cipő'; 'több pár cipő'. Ezt az alábbiak szerint ábrázolhatjuk (Ingo 1978: 50 alapján):

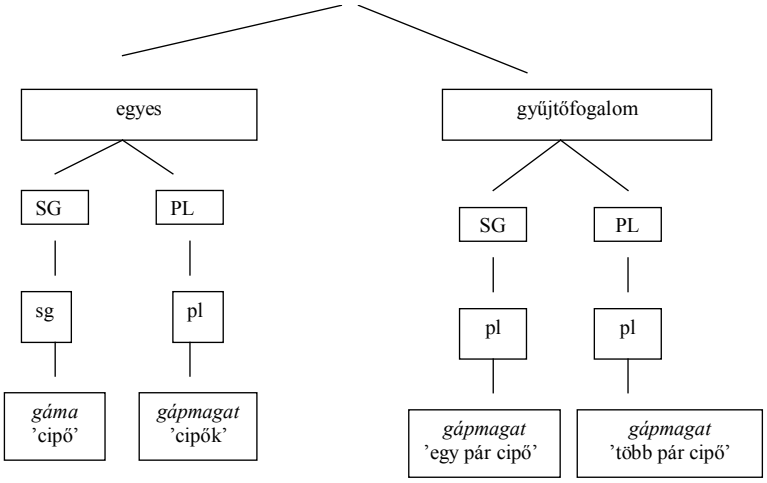


**3.5. Korrelatív pluratíva.** A finnugor nyelvekben a korrelatív szerkezetek két fő csoportja: 1) a mellérendelő összetételekben használatos korrelatív szerkezet; 2) a képzővel alkotott korrelatív szerkezet. A második csoport további két alcsoportra bontható: a) dualisi képző használatával létrejött szerkezet; b) önálló, korrelatív képzővel létrejött szerkezet.

**a) Mellérendelő összetételként működő korrelatív szerkezetek.** A mordvinban gyakoriak a rokonságterminusokat kifejező, többes számban álló mellérendelő összetételek. Ezekben a kopulatív (összefoglaló) összetételekben a tagok általában singularisi értelműek, például *aťat-babat* 'idős házaspár' < *aťa* 'apó' + *baba* 'anyó' (szó szerint 'apók és anyók', de valójában egy apó és egy anyó), *ďedat-babat* 'nagyszülők' < *ďeda* 'nagyapa' + *baba* 'nagyanya' (szó szerint 'nagyapák és nagyanyák', de valójában egy nagyapa és egy nagyanya), *ťeťat-avat* 'szülők' < *ťeťa* 'apa' + *ava* 'anya' (szó szerint 'apák és anyák', de valójában egy apa és egy anya) stb. Bizonyos összetételekből nem derül ki a „számosság": *avat-ťejťert'* 'anya és lánya' < *ava* 'asszony' + *ťejťeŕ* 'lány, lánya' (egy

anya és egy vagy több lány), *śťiŕť-ćorat* 'gyerekek' < *śťiŕ* 'lány' + *ćora* 'fiú' (Maticsák 2004: 271–274).

Hasonló szerkezeteket a finnben is szép számmal találunk: *yöt päivät* 'éjjel-nappal'; *siellä oli Matit ja Paavot* 'ott volt Matti és Paavo'; *siitäpä tuli, että koirat, ketut, sudet ja karhut yhtenä metsää kävivät* 'ebből az lett, hogy a kutya, a róka, a farkas és a medve együtt járták az erdőt'; *hän on nähnyt Helsingit ja Pietarit* 'látta Helsinkit és Szentpétervárt'. Ezekben az esetekben a többes szám az egyenrangú mondatrészek szorosabb kapcsolatát jelenti (Beke 1914: 158).

**b) Dualisjel használatával létrejött szerkezetek.** A dualis ugyanazon fajhoz tartozó kettőnek, a párnak a kifejezésére szolgál. A vogulban és az osztjákban az a szerkezet az egyik legelterjedtebb, amelyben a két különböző, de szorosan egybe tartozó személy vagy dolog nevének mindegyike felveheti a dualis jelét: vog. *jäγäγä-āŋwäγä* 'apja-anyja' (Kertész 1913: 307). A *-γ* dualisi jel vizsgálata során Somogyi Ferenc még tovább szűkíti ezt a csoportot, ő ugyanis a két egymással kapcsolatban lévő személynek a családi viszonyt jelölő megnevezéseire hívja fel a figyelmet, mint például férj és feleség (*ekβäiγ åjkäiγ åleiγ* 'egy asszony és egy öreg ember élnek'; *ekβäiγ ājkäiγ jol-χujəsiγ* 'az asszony s örege lefeküdtek'); apa és anya (*śāńäγä-āśäγä taβpālt śältsiγ* 'szülei hozzáléptek'; *jäγäγä-ōŋkβäγä-nūpəl potərti* 'atyjához s anyjához (ezt) beszéli'); leánya és veje (*mortim ēkβäiγ-ā̆jkäiγ laβeiγ: āγiäγəm, vāpsäγəm!* 'a költöző madarak hazájabeli öregek szólnak: leányom, vőm!) (Somogyi 1932: 8–9).

**c) Önálló, korrelatív képzővel létrejött szerkezetek.** Somogyi rámutat viszont olyan alakra is, amelyben nem a dualisi *-γ* jel, hanem az *-ińś* képző szerepel az eddigiekhez hasonló jelentéssel: *āś-piγińś ti kojmitesän* 'nagybátyja és unokaöcséim követik őt' (Somogyi 1932: 10).

Ezzel eljutottunk az ún. viszonossági dualishoz, mely két dolognak egymáshoz való tartozását jelölő, a valódi dualis jelentéséhez közel álló nyelvi jelenség ('ők ketten', 'mi ketten'), ugyanis ahhoz hasonlóan rendelkezik egyfajta egybefoglaló, összekapcsoló funkcióval: vog. *tēn ńūsmińś* v. *ńūpińś* 'ők (ketten) nászszülők'; *jä-pöγńš* 'atyafiak' (Munkácsi 1887–90: 327; Fokos-Fuchs 1935: 320).

A kollektívum kifejezésére szolgáló fent említett lehetőségek közül a lappban a mordvinhoz hasonló mellérendelő összetételi forma is megtalálható (vö. lpS *aččieh čiżżieh* 'apa és anya' [tkp.'apák és anyák']), előfordulása azonban meglehetősen differenciált. A viszonossági dualis használata viszont igen gyakori.

Az emberek kapcsolatának minősége alapján megkülönböztethetünk szimmetrikus kapcsolatot jelölő szavakat, vagyis amikor a személyek kölcsönös és azonos viszonyban állnak: *apmasaččat* 'idegenek (egymás között)', *baházat* 'ellenségek együtt', *bēležat* 'pár', *currežat* 'ikrek', *dovdosaččat* 'ismerősök együtt', *eaiggádat* 'házigazdáék', *fūlkkežat* 'rokonok együtt', *gáimmežat* 'névrokonok

(egymás között)'; *gálojēnežat* 'sógornők', *gierrásaččat* 'kedvesek egymással, szeretők', *gūimmežat* 'társak, bajtársak, pajtások', *jūmežat* 'ikrek', *kránnjážat* ~ *ránnážat* 'szomszédok', *láhčamaččat* 'hitvestársak szülei', *lávežat* 'barátok, cimborák', *mágažat* 'sógorok'; *oahppásaččat* 'ismerősök (egymás között)'; *oambeležat* 'unokatestvérek', *oappášbēležat* 'féltestvérek (egymás között)', *oappáža(ga)t* 'lánytestvérek', *oarbinaččat* 'lánytestvérek', *oarpmēležat* 'unokatestvérek', *olbmážat* 'barátok, cimborák', *olbmožat* 'jó emberek', *ráhkkásaččat* 'szeretők', *risspileža*t 'sógorok', *siidagūimmežat* 'szomszédok', *skihpáraččat* 'barátok, pajtások (egymás között)', *ustibaččat* 'barátok, cimborák', *vērddežat* ~ *vērddežagat* 'pajtások, barátok (egymás között)', *vieljaža(ga)t* 'fiútestvérek', *vielljabēležat* 'mostoha (fiú) testvérek', *vilbēležat* 'unokatestvérek (egymás között)'.

A másik csoport az aszimmetrikus kapcsolatokat jelölő szavakat, amikor is a személyek kölcsönös, de eltérő kapcsolatban állnak: *áhčežat* 'apa és gyerek'; *ednožat* 'nagybácsi lánytestvérének a gyerekével'; *ēgežat* 'nagybácsi fiútestvérének a gyerekével', *ētneža(ga)t* 'anya és gyerek'.

A korrelatív pluratívák szerkezeti elemzése során rögtön szembetűnik, hogy a korrelatív viszony kifejezésére minden esetben az *-š* képző szolgál. A képző kapcsolódási szabálya az északi lapp főnevek mind a három (páros, páratlan és összevont) tőtípusa esetén a következőképpen valósul meg: a tő egyes accusativus/genitivus alakjához kapcsolódik az *-š* képző Gen/Acc formája, majd ezt követi a többes szám *-t* jele. Páros tő: *vieljaža(ga)t* 'fiútestvérek' (< *viellja* 'fiútestvér'); páratlan tő: *ustibaččat* 'barátok' < *ustit* 'barát'; összevont tő: *olbmážat* 'barátok, cimborák' (< *olmmoš* 'ember'). A kapcsolódás során bekövetkezik egy tőbelseji *i* > *e*, *u* > *o* változás, illetve az ütem első szótagjában bekövetkező monoftongizáció is megfigyelhető, pl. *fuolki* 'rokon' > *fūlkkežat* 'rokonok együtt'.

Az *-š* denominális képző személyjelölő származékot hoz létre, amely két vagy több személy egymáshoz való viszonyát fejezi ki (Nesheim 1942: 30; Korhonen 1981: 321; Lakó 1985: 69). A képző eredetéről egybehangzó vélemények születtek, eszerint a fgr. **-nsa/-nsä* vagy **-nća/-nćä*, *-nć(e)* alakra vezethető vissza. Ennek eredetileg nomen possessorisi, ill deminutív jelentése volt. Ez a jelentés megfigyelhető több rokon nyelvben is, sőt ezekben a dualishoz közel álló kollektív jelentés is megvan (Toivonen 1927: 38–54, 172, 234; Korhonen 1981: 321).

A már említett vogul és lapp példákon túl ezzel a képzővel találkozhatunk az észtben (nyelvj. *sõzaritse* 'lánytestvérek együtt', *velitse* 'fiútestvérek együtt'); az osztjákban (*òpìsàɜn* 'fiú és lánytestvér, lánytestvérek'); a szamojédban (*šittị isaḳumos-ḳäḳi* 'férfi és nő, házaspár') és a finnben (*kaksoiset* 'kettős' > *kaksoset* 'ikrek') is (Fokos-Fuchs 1935: 321–322). (A témáról részletesebben vö. Kelemen 2009: 47–55.)

## 4. A pluratíva meghatározása a prototípus-elmélet alapján

A pluratívák fentebb bemutatott morfoszemantikai csoportosítási lehetőségei hozzájárulnak ahhoz, hogy újabb szemszögből közelítsünk a pluratívákhoz és azok definíciójához. Ehhez a kognitív nyelvészet kategorizációs elméletét, az úgynevezett prototípus-elméletet alkalmazhatjuk.

„A kategorizáció olyan mindennapos és jellemzően nem tudatos tevékenység, amelynek során a környezetünkben található tárgyakat és eseményeket különféle jelentéssel bíró »csoportokba«, vagyis kategóriákba helyezzük." (Kövecses – Benczes 2012: 25). A kategóriák létrehozásának egyik központi problémája az egyes kategóriák definiálásának nehézsége. A kérdés fontosságát jelzi, hogy számos elmélet született annak megválaszolására.

A prototípus alapú kategorizáció modellje az 1970-es években mint „alternatív" elmélet fejlődött ki, elsősorban a már Arisztotelész óta ismert és használt klasszikus kategorizáció ellenében. Az arisztotelészi kategorizáció egy elemnek az adott kategóriához való tartozását szükséges és elégséges feltételek alapján döntötte el. Egy-egy kategória minden eleme egyenrangú, azonos státusszal rendelkezik a csoporton belül (vö. Kövecses – Benczes 2012: 25). A prototípus elmélet alapján a kategóriák prototípusok köré szerveződő tagok halmaza, ahol a tagokat a „családi hasonlóság" (ang. family resemblance) köti össze, vagyis az elemek nem írhatók le egyetlen tulajdonsággal, hanem csak bizonyos tulajdonságaik közösek. A kategória tagjainak nem egyforma a státusza, vannak jobb (prototipikus) és kevésbé jó (periferikus) példák is. A kategóriahatárok megváltoztathatók, nem merevek (Kövecses – Benczes 2012: 32).

A prototípus-elmélet a kognitív pszichológia mellett a nyelvészeti kutatásokban is egyre nagyobb teret nyert magának. Nyelvtani kategóriák meghatározásakor annak a kérdésnek a megválaszolására keresték a választ, hogy például a FŐNÉV csoport definiálható-e szükséges és elégséges feltételek alapján, vagy inkább prototípusok köré szerveződik (Kövecses – Benczes 2012: 30). (?) Ezek a vizsgálatok igazolták, hogy a prototipikus kategóriák a nyelv grammatikájában is szerepet játszanak.

Ebben a tanulmányban a prototipikus modell használata azért indokolt, mert a vizsgálat során egyértelművé vált, hogy a PLURATÍVA csoport is prototípusok köré szerveződik. A prototípust, avagy a csoport legjellegzetesebb tagját adják a ténylegesen csak többes számban álló szavak (abszolút pluratívák), majd ezektől fokozatosan távolodnak a „kevésbé jó" (részleges, fakultatív, potenciális) alakok. Az így létrehozott skálának egyik végpontján a prototípust képviselő csoport, azaz az abszolút pluratíva áll, másik végpontján pedig a teljes számparadigmájú szavak csoportja.

Ezek alapján a hiányos számparadigmát a következőképpen ábrázolhatjuk:

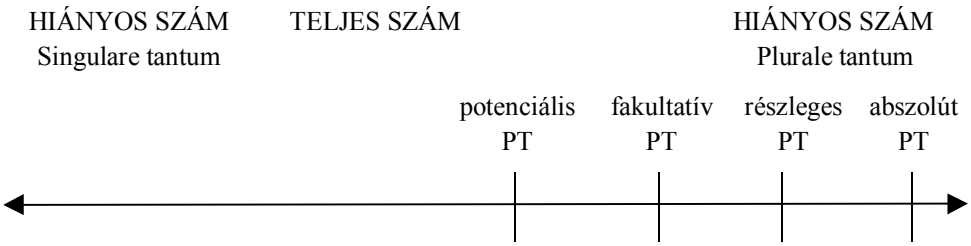


**Irodalom**

Behagel, Otto (1923), Deutsche Syntax. Eine geschichtliche Darstellung. Band. I. Die Wortklassen und Wortformen. Heidelberg.

Beke Ödön (1914), Egy finn mondatszerkezetről. NyK 43: 157–160.

Braun, Maximilian (1930), Das Kollektivum und das Plurale tantum im Russischen: ein bedeutungsgeschichtlicher Versuch. Leipzig.

Erelt, Mati – Kasik, Reet – Metslang, Helle – Rajandi, Henno – Ross, Kristiina – Saari, Henn – Tael, Kaja – Vare, Silvi (1995), Eeste keele Grammatika I. Morfoloogia. Sõnamoodostus. Eesti Teaduste Akadeemia Eesti Keele Instituut. Tallinn. [= EKG]

Fokos-Fuchs Dávid (1935), A vogul-osztják duálisképző. NyK 49: 314–336.

Glück, Helmut (szerk.) (1993), Metzler Lexikon Sprache. Verlag J. B. Metzler, Stuttgart–Weimar.

Hedlund, Cecilia – Larsson, Lars-Gunnar (2011), Ii dušše duoddaris! Lärobok i nordsamiska. Edita Västra Aros, Västerås.

Honti László (1997), Numerusprobleme. FUF 54: 1–121.

Ingo, Rune (1978), Suomen kielen pluratiivit eli monikkosanat. Numeeris-semanttinen tutkimus I. Väenkokouksia ja teknisiä laitteita tarkoittavat sanat. Åbo Akademi, Turku.

Ingo, Rune (1997), Suomen kielen pluratiivit eli monikkosanat. Numeeris-semanttinen tutkimus II. Ruumiinosia ja vaatteita tarkoittavat sanat. Vaasan yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Käännösteorian ja ammattikielten tutkijaryhmä, Vaasa.

Kelemen Ivett (2009), Az *-š* korrelatív képző funkciói az északi lappban. FUD 16: 47–55.

Kelemen Ivett (2011), Pluratívák szintatikai és szemantikai vizsgálata az északi lappban. FUD 18: 89–98.

Kertész Manó (1913), A duális a magyarban. Nyr 9: 307–313.

Korhonen, Mikko (1981), Johdatus lapin kielen historiaan. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Koski, Mauno (1987), Ihmisen ruuminosien nimitykset suomessa ja ruotsissa 1. In: Kontrastiivista kielentutkimusta. Fennistica 8. Åbo.

Kövecses Zoltán – Benczes Réka (2010), Kognitív nyelvészet. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Lakó György (1986), Chrestomathia Lapponica. Tankönyvkiadó, Budapest.

Maticsák Sándor (2004), A plurale tantum a mordvinban. In: Csepregi Márta – Váradi Eszter (szerk.), Permiek, finnek, magyarok. Írások Szíj Enikő 60. születésnapjára. ELTE Finnugor Tanszék, Budapest. 264–276.

Munkácsi Bernát (1887–90), A vogul nyelvjárások (Szóragozás és nyelvmutatványok) I. Éjszaki vogul nyelvjárás. NyK 21: 321–455.

Nesheim, Asbjørn (1942), Der lappische Dualis mit Berücksichtigung finnisch-ugrischer und indogermanischer Verhältnisse. Skrifter utgitt av Det Norske Videnskapsakademi i Oslo. II. Hist-Filos. Klasse. No. 5, Oslo.

Nickel, Klaus Peter (1990), Samisk grammatikk. Universitetsforlaget, Oslo.

Palo, Triinu (1999), Suomen ja viron monikkosanojen semanttinen vertailu. Tartu. Szakdolgozat.

Saas, Franciscus Wilhelmus (1965), Pluralia tantum. Van Gorcum & Comp N.V., Assen.

Somogyi Ferenc (1932), A vogul kettősszámképző eredete. Nyelvészeti Tanulmányok I: 3–18. Szeged.

Toivonen, Y. H. (1927), Zur geschichte der finnisch-ugrischen inlautenden affrikaten. FUF 19: 1–269.

H. Varga Márta 2012a: A magyar szókészlet hiányos paradigmájú főnevei. A plurale tantumok. Nyr 136: 88–96.

H. Varga Márta 2012b: Formák és funkciók. Morfoszintaktikai eszközök és grammatikai jelentések vizsgálata. Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar és Patrocinium Kiadó, Budapest.

Vilkuna, Maria (2003), Suomen lauseopin perusteet. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 90. Edita, Helsinki.